

Institutul
European
din România

Starea Uniunii Europene 2022: O Uniune a cărei forță stă în unitate

Mihaela-Adriana PĂDUREANU

București, septembrie 2022

Starea Uniunii Europene 2022: O Uniune a cărei forță stă în unitate

Mihaela-Adriana Pădureanu¹

În cel de-al treilea discurs al actualei președinte a Comisiei Europene despre starea Uniunii Europene, 2022, Ursula von der Leyen a prezentat viitoarele acțiuni pe care Uniunea le va întreprinde pentru a răspunde problemelor aflate în prezent pe agenda publică europeană. Printre domeniile abordate s-au numărat **războiul din Ucraina, criza energetică, criza cauzată de schimbările climatice, sprijinul pentru economia europeană**, precum și **susținerea și întărirea democrației**. Unele dintre aceste inițiative se bazează pe recomandările cetățenești rezultate în urma Conferinței privind viitorul Europei, încheiată anul acesta pe data de 9 mai².

Având în vedere importanța acordată consultării cetățenilor Uniunii, considerăm utilă și relevantă, pentru început, prezentarea unora dintre temele din cel mai nou *Eurobarometru* făcut public de Comisie. Răspunsul formulat de Uniunea Europeană față de agresiunea militară neprovocată și nejustificată a Federației Ruse împotriva Ucrainei se bucură de un larg sprijin în rândul cetățenilor europeni, așa cum rezultă din [Eurobarometrul Standard 97](#) pentru vara anului 2022 (efectuat în lunile iunie-iulie a.c.). Din rezultatele acestuia, publicate pe data de 6 septembrie a.c., rezultă că 92% dintre respondenți sprijină acordarea de ajutor umanitar pentru Ucraina, 90% sunt de acord cu primirea refugiaților ucraineni care fug din calea războiului, iar 78% susțin sancțiunile economice împotriva guvernului rus, întreprinderilor și persoanelor fizice din Rusia.

În ceea ce privește imaginea Uniunii Europene, sondajul arată o creștere cu trei puncte procentuale față de Eurobarometrul din iarnă, până la 65%, a celor care sunt mai degrabă optimiști cu privire la viitorul UE. De asemenea, a crescut cu 3% numărul celor care au o imagine pozitivă a UE, până la 47% – cel mai ridicat nivel înregistrat din toamna anului 2009, în timp ce 39% dintre respondenți au o imagine neutră, iar 16% o imagine negativă. În același timp, 49% dintre participanții la sondaj spun că tind să aibă încredere în UE, iar 34% spun că au încredere în guvernele naționale (în [România](#) încrederea în UE este peste media europeană, la 54% față de 49%).

Am prezentat în detaliu aceste date deoarece considerăm că ele reprezintă un argument important privind sprijinul acordat de către cetățenii europeni inițiativelor și politicilor formulate și implementate de Uniunea Europeană în probabil una dintre cele mai solicitante și complexe perioade din existența sa. Dacă de-a lungul ultimelor trei decenii putem enumera numeroase crize sau situații neplanificate care au solicitat alocarea de resurse suplimentare pentru rezolvarea sau măcar atenuarea lor, observăm că niciuna nu a fost legată în mod atât de direct de apărarea europeană precum războiul din Ucraina. De aceea, continuarea și consolidarea susținerii cetățenilor pentru acțiunile Uniunii, așa cum rezultă din acest Eurobarometru, ne arată o poziționare aparent surprinzătoare a respondenților pentru

¹ **Mihaela-Adriana Pădureanu** este expertă în cadrul Serviciului de Studii Europene, Institutul European din România. Autoarea mulțumește colegilor Ana-Maria Anghelescu, Irina Grosu și Mihai Sebe pentru sugestii și comentarii.

* Acest material exprimă opinia autoarei și nu poate fi considerat ca reprezentând o luare de poziție oficială a Institutului European din România.

² Institutul European din România a pregătit raportul pentru România: Mocanu, Oana-Mihaela (coord.), Vaș, Eliza *Raport: Conferința privind viitorul Europei Opinii ale cetățenilor din România* (2022), București http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2022/03/IER_Raport-final-COFE_RO_21-martie-2022-1.pdf.

continuarea solidarității europene în fața distrugerii cauzate de război. Mai mult decât în oricare alt moment, situația din Ucraina a arătat europenilor cât de prețioasă, dar și fragilă este pacea construită în ultimii 70 de ani pe bătrânul continent. În cazul în care adversarii unității europene s-au așteptat la dezbinare și egoism naționalist, răspunsul formulat la nivel de politici, dar și la nivelul societății, ne-a arătat o maturizare și consolidare a valorilor democratice promovate în cadrul Uniunii Europene.

Alte teme despre care au fost prezentate informații în Eurobarometru s-au referit la: susținerea investițiilor în energie regenerabilă și a reducerii dependenței de resursele ruse, precum și poziționarea cetățenilor europeni față de aceste probleme presante legate de situația economică a Uniunii și a propriilor țări.

Înainte de susținerea discursului, Comisia a publicat măsurile luate în ultimul an, după discursul despre Starea Uniunii Europene din 2021. Comisia a lansat Autoritatea UE pentru pregătire și răspuns în caz de urgență sanitară (*European Health Emergency preparedness and Response Authority – HERA*) pe data de 16 septembrie 2021, iar în octombrie 2021 a fost consolidat mandatul Agenției Europene pentru Medicamente. Luna noiembrie 2021 a fost marcată de anunțul Comisiei de la conferința COP26 pentru combaterea schimbărilor climatice prin care au fost alocați un miliard de euro pentru protejarea pădurilor. În luna decembrie 2021 a fost lansată strategia *Global Gateway*, care urmărește să faciliteze conexiunile sigure în zona digitală, precum și în cele ale transportului și energiei prin investiții în infrastructurile de la nivel global. De asemenea, a fost propus un nou cadru pentru decarbonizarea piețelor de gaze, promovarea hidrogenului și reducerea emisiilor de metan.

Începutul anului 2022 a marcat și debutul *Anului european al tinereții*, în timp ce luna februarie a fost marcată de invazia Rusiei în Ucraina. Pe 15 februarie a.c., după o cerere a Ucrainei, a fost activat Mecanismul de protecție civilă, iar până în august, au fost livrate peste 60.000 de tone produse de asistență din partea celor 27 de state membre, cărora li s-au adăugat Turcia, Norvegia și Macedonia de Nord. Până la finalul lunii februarie, au fost agreeate trei pachete de sancțiuni împotriva Federației Ruse. Putem spune că luna martie a.c. a fost foarte importantă pentru apărarea europeană, deoarece a fost adoptat Busola strategică. În luna aprilie a.c. a fost adoptat cel de-al cincilea pachet de sancțiuni în contextul conflictului, respectiv au fost luate măsuri de sprijin pentru zona Sahel, regiunea lacului Ciad, Orientul Mijlociu și Nordul Africii și au fost marcați 30 de ani de operațiuni de protecție a civililor și ajutor umanitar. De asemenea, UE, împreună cu partenerii săi, au făcut publică *Declarația privind viitorul Internetului*. După un an de dezbateri și evenimente, pe data de 9 mai a.c. s-au finalizat lucrările Conferinței privind viitorul Europei, cu 49 de propuneri și mai mult de 320 de măsuri pe care instituțiile europene să le implementeze. Tot în luna mai a.c., a fost prezentat și planul REPowerEU care urmărește reducerea dependenței de combustibili fosili și tranziția cât mai rapidă către energia verde. În lunile de vară, iunie și iulie, accentul a fost pus pe relațiile cu statele candidate sau viitoare candidate. Astfel, pe 23 iunie a.c., liderii statelor membre au acordat Republicii Moldova și Ucrainei statutul de state candidate, iar Georgiei i-a fost recunoscută perspectiva europeană. De asemenea, la finalul lunii, a avut loc Summitul UE-Balcanii de Vest, iar pe 19 iulie a.c., au fost deschise negocierile de aderare cu Albania și Macedonia de Nord. În perspectiva pregătirii populației și a economiilor pentru ceea ce se anunță a fi o iarnă extrem de dificilă, Comisia a făcut publică propunerea sa legislativă privind reducerea cererii de gaz, intitulată: „Să economisim gazele pentru siguranță la iarnă” („Save gas for a safe winter”).

În a doua parte a acestei opinii vom prezenta pe scurt **principalele subiecte care au fost prezentate în cadrul discursului președintei Comisiei Europene din 14 septembrie a.c.**: războiul din Ucraina, criza/securitatea energetică, criza cauzată de schimbările climatice, sprijinul pentru economia europeană, respectiv susținerea și întărirea democrației.

Războiul din Ucraina

Așa cum era de așteptat, intervenția doamnei von der Leyen a început cu tema considerată esențială privind invazia neprovocată și nejustificată a Federației Ruse în Ucraina. Invitată de onoare la susținerea discursului a fost Olena Zelenska, soția președintelui ucrainean. Purtând haine în culorile steagului ucrainean, galben și albastru, președinta Comisiei Europene a anunțat în mod ferm că solidaritatea cu Ucraina va rămâne neschimbată. Solidaritatea a fost cuvântul cheie al acestei prime părți a intervenției sale, fiind elementul care a permis ca sancțiunile adoptate la nivel european după începerea agresiunii ruse să fie eficiente. Însă nu doar modul în care au reacționat instituțiile europene a fost apreciat, ci și răspunsul cetățenilor europeni a fost remarcat și laudat de președinta Comisiei: „*Uniunea noastră în ansamblul său a știut să se ridice la înălțimea situației*”. Față de reacțiile care au avut loc în timpul crizei financiare, de data aceasta a fost formulat un răspuns mult mai clar și, mai ales, rapid. Mergând chiar mai departe de simpla exprimare a susținerii, președinta Comisiei a descris confruntarea din Ucraina ca un război între autocrație și democrație, din care Europa va ieși învingătoare. Numind poporul ucrainean drept „*o națiune de eroi*”, doamna von der Leyen a dat asigurări că sancțiunile vor rămâne în vigoare, iar sprijinul financiar, de aproximativ 19 miliarde de euro, va continua și el, alături de cel militar. În termeni mai concreți, Ucraina va fi integrată în spațiul european de roaming gratuit și va avea acces la piața unică. Pentru a discuta în detaliu aceste propuneri, președinta Comisiei a anunțat că o vizită la Kiev în cursul zilei de miercuri, 14 septembrie a.c.

Criza energetică

Trecerea spre cel de-al doilea subiect al discursului, criza energetică, a fost făcută prin referire la măsurile luate de statele est-europene și cele baltice pentru a se pune la adăpost de o posibilă dependență de combustibilii fosili din Rusia. Deplângând faptul că nu au fost ascultate mai mult vocile celor care au avertizat cu privire la intențiile președintelui rus Vladimir Putin, inclusiv cele ale jurnaliștilor ruși uciși de-a lungul timpului, cum ar fi Anna Politkovskaya, Ursula von der Leyen a anunțat că importurile de gaz rusec au scăzut totuși de la 40% în 2021, la 9% în prezent. Pe lângă instrumentalizarea în scop politic a gazului de către Kremlin, un alt aspect care a contribuit la creșterea prețurilor la energie a fost presiunea pusă de factorul climatic, în această vară seceta determinând închiderea hidrocentralelor. Prin urmare, prețul gazelor a crescut de aproape 10 ori față de cel de dinainte de pandemie. Deși au fost luate unele măsuri pentru sprijinirea celor aflați în situații vulnerabile, mai sunt necesare intervenții pentru susținerea acestora. De aceea, a fost propus un plafon pentru companiile din domeniul energetic care fac profit prin producția la un cost scăzut. Această măsură va permite mobilizarea a 140 de miliarde de euro pentru a atenua efectele negative ale creșterii prețurilor.

În ceea ce privește piața gazelor, se vor lua măsuri de adaptare pentru ca valoarea de referință utilizată (TTF) să fie mai reprezentativă. Tot legat de criza energetică a fost

menționată necesitatea de a reorganiza actuala piață a energiei electrice pentru a răspunde mai bine nevoilor consumatorilor și pentru a stopa influența gazului asupra prețului energiei. Într-o notă mai optimistă, în această a doua parte a discursului său, Ursula von der Leyen a menționat exemplul Danemarcei, care a investit masiv în energia eoliană în anii '70, iar astăzi este un exemplu demn de urmat în acest domeniu. Sursa propusă de Comisie pentru a produce energie este hidrogenul. REPowerEU este instrumentul prin care se urmărește producerea a 10 milioane de tone de hidrogen din surse regenerabile, anual până în 2030. Această inițiativă va fi susținută printr-o Bancă europeană a hidrogenului care va aloca 3 miliarde de euro pentru a susține piața de hidrogen.

Criza cauzată de schimbările climatice

Fenomenele meteorologice din această vară constituie argumente puternice care susțin necesitatea luării unor măsuri rapide și decisive pentru a răspunde efectelor, dar și cauzelor care au dus la aceste schimbări dramatice. Însă probabil mai mult decât oricare altă provocare, criza cauzată de schimbările climatice necesită o *acțiune colectivă*. Prin urmare, toate statele ar trebui să se implice pentru a găsi soluții la aceste probleme. De aceea, Uniunea va susține: un „*acord global ambițios pentru natură, în cadrul Conferinței ONU privind biodiversitatea care va avea loc anul acesta la Montreal. Și vom face același lucru în cadrul COP27 de la Sharm el-Sheikh*”.

În același timp, având în vedere particularitățile continentului european, respectiv nenumăratele incendii care au avut loc în sudul continentului în această vară, Comisia a anunțat dublarea capacității de combatere a incendiilor. Acest lucru va fi posibil, printre altele, prin achiziționarea a zece avioane amfibie ușoare și trei elicoptere suplimentare.

Sprijinul pentru economia europeană

În ceea ce privește situația economică, afectată de cele trei crize prezentate anterior, Ursula von der Leyen a precizat că, atât instrumentul de sprijin temporar pentru atenuarea riscurilor de șomaj într-o situație de urgență (SURE), cât și instrumentul NextGenerationEU au contribuit la cea mai rapidă redresare economică de după cel de-al Doilea Război Mondial. Prin NextGenerationEU, au fost deja plătite 100 de miliarde de euro, iar încă 700 de miliarde urmează să fie investite în economiile europene. Astfel, vor fi asigurate investițiile, locurile de muncă și creșterea economică și se va face trecerea către un model economic reînnoit, bazat pe „*o economie digitală, neutră din punct de vedere climatic*”.

În această parte a discursului, s-a accentuat caracterul bidimensional al soluțiilor pentru a răspunde crizei economice: nivelul european, cu un caracter mai general și strategic, și cel al statelor membre, unde pot fi luate măsuri mai degrabă specifice, care sunt adaptate particularităților acestora, așa cum decurge din principiul subsidiarității. Astfel, în luna octombrie, Comisia urmează să prezinte noi „*idei pentru governanța noastră economică*”. Acestea vor include reguli mai simple, care să permită o mai mare flexibilitate pentru statele membre în urmărirea reducerii datoriei publice. În același timp, noile idei urmează să favorizeze redescoperirea „*spiritului de la Maastricht, deoarece stabilitatea și creșterea economică nu pot merge decât mână în mână*”. Atât măsurile de la nivel european, cât și cele

luate la nivelul statelor membre trebuie să urmărească protejarea economiei sociale de piață, iar astfel să creeze condițiile pentru obținerea profitului, dar să asigure și protecția celor vulnerabili.

În cadrul acestei economii sociale de piață, un rol fundamental îl au întreprinderile mici și mijlocii (IMM-urile). În viziunea Comisiei, pentru susținerea acestora, este nevoie de trei elemente: un mediu de afaceri favorabil, o forță de muncă dotată cu competențele potrivite și acces la materiile prime. Pentru fiecare dintre cele trei elemente, Comisia a recomandat măsuri care să faciliteze îndeplinirea acestora.

În primul rând, este propus un pachet de măsuri de ajutor (BEFIT) care va include norme fiscale și va contribui la buna desfășurare a activității economice. De asemenea, va fi revizuită Directiva privind întârzierea în efectuarea plăților, deoarece astăzi unul din patru falimente este cauzat de întârzierea plății facturilor la scadență.

În al doilea rând, pentru creșterea și dezvoltarea abilităților angajaților este nevoie de mai multe investiții în educație și perfecționare. În același timp, pentru acoperirea nevoii de angajați, este necesară și recrutarea de specialiști din afara Europei, iar în acest sens este necesară *„ameliorarea și accelerarea recunoașterii calificărilor acestor specialiști în Europa, căci Europa trebuie să devină mai atractivă pentru cei care pot și își doresc să se implice”*. În vederea susținerii acestor obiective, a fost propus ca 2023 să fie *„Anul european al educației și mai ales al perfecționării”*.

În al treilea rând, accesul la materii prime trebuie să fie mai facil, deoarece până în 2030 cererea de pământuri rare va crește de până la cinci ori. Europa trebuie să evite dependența de un singur furnizor pentru aceste materii prime, cum a fost cazul cu petrolul și gazele. Instrumentul care va fi utilizat în acest sens va fi politica comercială, prin ratificarea acordurilor comerciale cu Chile, Mexic și Noua Zeelandă, respectiv impulsionează negocierile pentru acorduri comerciale cu Australia și India. Pentru o activitate economică eficientă, accesul la materii prime este completat de procesul de prelucrare a acestora. Astfel, Uniunea pregătește două măsuri în acest sens: prima este identificarea proiectelor strategice de-a lungul lanțului de aprovizionare, pentru a constitui rezerve, iar cea de-a doua, o *lege europeană a materiilor prime critice*. Comisia a fost ghidată în elaborarea acestora de succesele pe care le-a avut în sectorul bateriilor, prin lansarea Alianței pentru baterii (astfel încât în scurt timp două treimi din bateriile din lume să fie produse în Europa), respectiv în ceea ce privește semiconductorii, prin adoptarea Actului european al cipurilor (prima mare întreprindere de cipuri urmează să devină funcțională în curând). Din punct de vedere financiar aceste inițiative vor fi sprijinite de crearea unui nou Fond european al suveranității.

Susținerea și întărirea democrației

În cea de-a patra și ultimă parte a discursului său, Ursula von der Leyen a adus un omagiu emoționant reginei Elisabeta a II-a a Regatului Unit și a încheiat astfel în mod unitar intervenția sa prin reînțoarcerea la cauzele războiului din Ucraina. Așa cum regina ne-a reamintit rolul ideilor noi pentru viitor, la fel ne-a arătat *„importanța vechilor noastre valori”*. Valorile care au stat la baza reconstrucției lumii după cel de-al Doilea Război Mondial au fost respectarea democrației și a statului de drept. Consensul la care au ajuns statele membre ale comunității internaționale a avut ca fundamente promovarea păcii, securității, justiției și

progresului economic. Agresiunea Federației Ruse este tocmai împotriva acestui sistem internațional care a devenit: „*însăși ținta rachetelor rusești*”. Adresându-se direct cetățenilor statelor care aspiră la statutul de membre ale Uniunii Europene, Ursula von der Leyen a precizat: „*Prin urmare, vreau să le spun următoarele cuvinte cetățenilor din Balcanii de Vest, Ucraina, Moldova și Georgia: faceți parte din familia noastră, viitorul vostru este în Uniunea noastră, iar Uniunea noastră nu este completă fără voi!*”.

În același timp, Uniunea Europeană trebuie să continue să aprofundeze și să dezvolte parteneriate și cu alte state care împărtășesc aceeași viziune, dincolo de cadrul oferit de procesul de aderare, de aceea Comisia susține ideea unei Comunități politice europene și va prezenta Consiliului European o serie de idei în acest sens. Cooperarea presupune și dialogul cu alte state mai apropiate sau îndepărtate, interesate să colaboreze, iar pentru acest lucru, planul de investiții *Global Gateway*, prezentat în 2021 este un instrument utilizat deja în mod eficient în Africa. O abordare asemănătoare urmează să fie folosită și pentru America Latină. Dată fiind anvergura globală a inițiativei, va fi nevoie de o cooperare strânsă cu „prietenii din SUA și cu alți parteneri din G7”.

Scopul acestor inițiative este de a consolida democrațiile atacate de entități străine care finanțează atacuri la adresa valorilor și principiilor care stau la baza ordinii internaționale liberale, prin dezinformare și alte instrumente. De aceea, Comisia va propune un pachet privind apărarea democrației nu doar de atacuri externe, ci și de derapaje interne. Tot în acest sens, va continua să protejeze statul de drept, să ceară respectarea independenței sistemului judiciar și să folosească mecanismul de condiționalitate pentru protejarea bugetului. Credibilitatea proiectului european atât în fața propriilor cetățeni, cât și în plan extern este legată de combaterea corupției, sub toate formele sale – prin utilizarea slăbiciunilor de către agenții străini, care vor să cumpere influență – sau prin folosirea abuzivă a banilor publici. De aceea, anul viitor „*Comisia va prezenta măsuri de actualizare a cadrului nostru legislativ privind combaterea corupției*”. În acest pachet vor fi prevăzute praguri mai ridicate pentru infracțiuni precum: îmbogățirea ilicită, traficul de influență și abuzul de putere și va fi inclusă corupția în „regimul nostru de sancțiuni în materie de drepturi ale omului”.

Amintind de David Sassoli, fostul președinte al Parlamentului European, care considera că: „*Democrația nu s-a demodat, dar trebuie adusă la zi pentru a continua să îmbunătățească viața oamenilor*”, președinta Comisiei s-a referit la concluziile Conferinței privind viitorul Europei, un proces de consultare a cetățenilor în care vocile lor s-au făcut auzite. Grupurile de dezbatere ale cetățenilor vor fi un element comun în democrațiile europene, iar una dintre primele inițiative care se bazează pe propunerile cetățenilor europeni este cea legată de sănătatea mintală, pentru a avea mai multă grijă unii de alții.

Încurajând cetățenii europeni să fie la înălțimea provocărilor curente, Ursula von der Leyen a remarcat că atunci când Europa este hotărâtă și solidară este în cea mai bună variantă a sa, așa cum s-a întâmplat în cazul refugiaților ucraineni. Pornind de la acest exemplu, Comisia a afirmat că este necesar ca Europa să „gestioneze migrația cu demnitate și respect”, iar „statele membre să își asume responsabilitatea pentru provocările comune”. Foaia de parcurs pentru noul pact privind migrația și azilul a fost stabilită, de acum fiind însă nevoie de „voință politică”.

Făcând legătura cu generațiile viitoare în contextul Anului european al tineretului, Ursula von der Leyen a amintit că Uniunea trebuie să se ghideze în acțiunile sale viitoare după

un principiu simplu: neprejudicierea viitorului generațiilor viitoare, de aceea propunând ca solidaritatea dintre generații să fie menționată în tratate. Această actualizare a abordării Uniunii va trebui să includă și o eficientizare a procesului decizional, inclusiv prin reforme. În vederea atingerii acestui scop, Comisia susține solicitarea Parlamentului European pentru organizarea unei convenții europene.

Consecvența arătată de instituțiile europene în rezolvarea situațiilor din ultimul an arată că deși provocările au fost extrem de solicitante, Uniunea Europeană a găsit resursele necesare pentru a răspunde eficient. Evident, așa cum este cazul în societățile democratice, lista posibilelor învățături și modalități de a îmbunătăți și perfecționa mecanismele și procesele instituționale rămâne deschisă în continuare. Până la urmă, aceasta este una dintre trăsăturile societăților deschise.

Discursul integral al președintei Comisiei Europene poate fi consultat [aici](#).